

La relació de Fraga amb Catalunya comença després de deixar el Ministeri d'Informació i Turisme, el 1969?

—Sí, abans de l'octubre del 69 no havia tingut amb Catalunya cap relació especial. Quan cau del govern es troba que és molt jove, té quaranta-pocs anys, ple d'ambicions, ha estat considerat fins el dia abans de ser cessat la jove promesa del règim. Era el ministre amb més iniciativa, el més oberturista, el de la llei de premsa, etcètera. I, de sobte, rep el motorista del Pardo amb una carta que diu “Cesado”.

En aquell moment, Fraga arriba a la conclusió que el franquisme s'acabarà amb la mort de Franco. Ell no pensa com els que creien —que eren molts en aquell moment, dins el règim— que el rei seria un segon Franco, que el tindrien collat i que tot continuaria igual. Fraga s'adona que això no passarà. Ell veu que la desaparició de Franco com a font de legitimitat del règim obligarà a muntar una altra cosa. Evidentment, no és partidari de cap revolució ni de cap ruptura ni de cap depuració. Però sí que entén clarament —molt més clarament que López Rodó i Fernández de la Mora i tots aquells— que, mort Franco, l'organització política de l'estat canviarà i s'anirà cap a un règim pluralista —ja no dic *democràtic*, dic *pluralista*— amb partits polítics: si els comunistes es legalitzaran o no ja es veurà, però pensa que hi haurà partits de veritat i, com ell mateix va dir una vegada en aquest període, “eleccions de debò”, la qual cosa vol dir que era conscient que allò que feien durant el franquisme no eren eleccions serioses ni eren res.

—Com connecta amb els seus homes a Catalunya?

—Quan pensa que ha d'organitzar una plataforma pròpia, entra en contacte amb aquest tàndem novel·lesc de Manolo Milian i Josep Maria Santacreu. Manuel Milian Mestre és un jove periodista que ja admira Fraga abans de conèixer-lo personalment i Santacreu, un tipus que ha fet molts calés, semianalfabet, però que ha fet diners i té la temptació d'esdevenir un pròcer, de ser algú, de ser respectat per a tenir un paper públic. Com que a les seves aventures empresarials anteriors Santacreu havia tingut conflictes amb el món del Porcioles i l'Opus Dei a Barcelona, està més aviat enutjat

“A principi dels 70, l'únic fraguisme era a Barcelona”

L'historiador Joan B. Culla, autor de ‘La dreta espanyola a Catalunya, 1975-2008’ (La Campana, 2009), analitza els primers contactes de Manuel Fraga Iribarne amb Catalunya, les seves primeres apostes electorals i la seva concepció nacional.

amb aquest sector. Jo crec que aquest és el denominador comú que descobreixen Fraga i Santacreu en un sopar a Madrid, en un conegut restaurant de l'època, el Jockey. Com que Fraga també estava

ofès pels de López Rodó [valedor de Porcioles a Madrid] i l'Opus, degueren connectar ràpidament.

—Què li ofereixen Milian i Santacreu?

—Santacreu ofereix les seves disponibilitats econòmiques, el seu paper de mecenes, i una certa infraestructura. Milian ofereix el seu paper d'activista, de paio que escriu textos i fa de tot. D'aquesta manera començarà a arrelar el 1971-72, sobretot a partir del 1973-74, allò que jo anomeno al llibre el “fraguisme barceloni” que, durant aquests anys, és l'únic fraguisme organitzat.

—**No hi ha fraguisme enlloc més?**

—No. Ni a Galícia ni a Madrid... Naturalment, hi ha amics, gent a qui Fraga ha fet favors, etcètera, però una cosa organitzada, com serà el club Àgora a Barcelona, no hi és. Amb diners de Santacreu, però també de Juan Grijalbo (editor comunista que havia estat exiliat a Mèxic), s'organitzen els premis de periodisme Manuel Fraga Iribarne que ara pot semblar poca cosa, però en aquell moment reunia mil persones sopant al Palau Nacional de Montjuïc, amb convidats sortits del bo i millor de la bona societat barcelonina de l'època,

i el governador civil, el president de la Diputació i *tutti quanti*. No eren quatre arreplegats. En aquell moment era un dels grans actes sòcio-polítics del calendari anual.

—**Fraga és convidat a l'anomenada trobada del Lluçanès, en una finca de Santacreu, on hi havia Jordi Pujol, fins i tot.**

—Sí, i Juan Grijalbo; i el pare del Juan Alberto Belloch, José María Belloch —que era un jutge destinat a Barcelona—; Eduard Moreno (coautor de *Barcelona, ¿dónde vas?* que és el principal atac contra el Porcioles de l'època); i més gent. Un còctel organitzat per Milian Mestre i amb Santacreu d'amfitrió, que decideixen que el convidat estrella sigui Fraga, perquè ells el coneguin i ell se'ls escolti. Però passa que comencen a parlar de la relació Catalunya-Espanya i això, naturalment, a Fraga li fa sortir la vena més...

—**...espanyola?**

—No podem oblidar que Fraga va començar la seva carrera a l'Institut de Estudios Políticos, que era —i agafo el títol d'una conferència que farà pròximament un historiador espanyol a la UAB sobre el tema— “el cerebro de la bestia”, era el *think tank* del franquisme, la fàbrica d'idees. Doncs és allà on Fraga comença. Per molt que després llegeixi mil llibres l'any, etcètera, la seva arquitectura intel·lectual és aquesta. Dir que Fraga era franquista és una afirmació que jo matisaria, però des del punt de vista de la seva arquitectura mental profunda, sí que ho era. I això es manifesta molt en l'àmbit de l'estructura territorial de l'estat. Amb el pas dels anys, ell va pair que en lloc del partit únic i la democràcia orgànica hi havia d'haver multipartidisme i democràcia de veritat. Això ho va acceptar més fàcilment que no el pas de l'estat unitari, uninacional —“aquí no hay más nación que España”— a l'estat plurinacional.

—**Com acaba l'enrabiada a la trobada del Lluçanès?**

—Tots els testimonis coincideixen a dir que Fraga va tenir un dels seus atacs de fúria jupiterina —perquè Fraga tenia aquestes reaccions irades—, però això va durar un quart d'hora i la trobada potser va ser de sis o set hores. A més, dos anys després, quan ell és destinat a Londres, Pujol li fa una visita a l'ambaixada i el convida a dinar. Pujol li diu: “Jo sóc na-

cionalista”, i Fraga li diu: “Jo també: sóc nacionalista d'Espanya.” Se li agraeix la franquista. Llàstima que no ho hagi repetit més. Però sí que es van establir uns lligams a partir d'aquella reunió. Va ser un episodi que Santacreu va voler fer més important que no era. Ell deia que era “el punt de partida de la transició a Catalunya”. Evidentment, no ho va ser perquè els reunits representaven només una part determinada del ventall opositor. No hi havia ningú del PSUC ni de l'extrema esquerra, per exemple. Però sí que va ser una trobada significativa. No és irrellevant, però tampoc la fita de la transició a Catalunya.

—**Però se'n va d'ambaixador a Londres, el 1973?**

—Quan Carrero Blanco arriba el 1973 a la presidència del govern i López Rodó és nomenat ministre d'Afers Estrangers, aquest últim, que és conscient de l'ambició de Fraga —coneguda de tothom—, li dona l'ambaixada de Londres. No el pot enviar al Paraguai, però deu pensar que Londres ja és prou lluny. Fraga ho accepta, sap que s'hi pot anar i venir en dues hores...

—**I dona pedigrí...**

—Exacte. Fraga es compra una gardina i un bombí i es fa una foto al davant de l'estàtua de Churchill, al costat de Westminster, imatge que ara reproduïa algun mitjà. Com si fos un *tory* de tota la vida, un conservador a l'europea. Hi ha una frase que algú va posar en boca del rei posteriorment: “Fraga se ha ido a Londres a ver si se quitaba el pelo de la dehesa.” És molt gràfica.

—**I pot combinar l'ambaixada amb el fraguisme barceloni?**

—Sí. Quan ve de Londres, li preparen unes agendes de primer ministre: entrevista amb l'arquebisbe de Tarragona, visita a Montserrat i, no cal dir-ho, sopar amb el governador civil, etc. Amb l'element diferencial que no és només una agenda oficial, sinó que també hi ha una famós sopar en una taverna del Besòs amb 30 o 40 obrers. Això, el 1975! Els obrers del Besòs no eren poca cosa, sinó sindicalistes preparats que li van dir de tot. L'endemà, una reunió amb la Federació d'Associacions de Veïns de Barcelona que va ser molt tensa. Ell mateix diu, en aquella ocasió, que “ja sabia que no venia a sentir coses agradables”. No hi ha cap altre ministre o ex-ministre de Franco que ho faci o que

sigui capaç de fer-ho. No us imagineu López Rodó en una taverna del Besòs: li agafa un atac de cor i es mor allà mateix. Però Fraga va tenir sempre aquesta veta populista. I tot això li ho prepara la seva gent d'aquí. Són Milian Mestre i els altres que volen que no sigui vist només amb la camisa blava i la jaqueta blanca del règim. I saben que Fraga té prou corretja i no s'hi desmaiàrà.

—I a Madrid?

—A Madrid hi ha el GODSA, però allò és una mena de centre d'estudis, una cosa absolutament elitista amb tres o quatre persones treballant en informes i documents, però no hi ha accions mas-

“L'error crucial de Fraga va ser acceptar el càrrec de ministre de Governació”

sives: ni actes socials ni trobades amb obrers ni res de semblant a això que fa a Barcelona.

—A més, a GODSA també hi havia Santacreu.

—És clar. Com que era una societat anònima, hi havia els calés de Santacreu, també n'és accionista Milian, etcètera. Tot està connectat, però el fraguisme madrileny era un centre d'estudis en un pis, mentre que el barceloní tenia molt més poder de convocatòria i hi ha una voluntat molt més gran de passejar Fraga per sopars de mil persones o trobades amb obrers. Fins aquí els plans de Fraga es van complint.

—Per què s'estronegen?

—El punt crucial de la biografia de Fraga és quan, després de la mort de Franco, comet l'error d'acceptar el càrrec de Ministre de Governació. Un mes abans de la mort, Fraga havia renunciat a l'ambaixada i havia tornat de Londres per a ser a Madrid en el moment precís. Quan, el desembre del 1975, es forma el primer govern d'Arias Navarro, el primer de la monarquia, a Fraga li ofereixen la vice-presidència primera i el Ministeri de la Governació. I ho accepta. Naturalment, és un error vist *a posteriori*. Ell calcula que Arias Navarro està cremat i no aguantarà més

de sis mesos —a més, sap que el rei no el suporta— i veu lògic el pas de vice-president primer a president del govern. Ell, segons aquests càlculs, seria qui pilotaria la transició.

—Però el Ministeri de Governació és un regal enverinat.

—Passen dues coses. Una, que en aquests sis mesos (desembre del 1975 a juny del 1976), Catalunya i Espanya esclaten: manifestacions per l'amnistia, moltíssims conflictes laborals, etcètera. Fraga és al Ministeri d'Interior —que en deien de Governació—, amb els mateixos cossos policíacs del franquisme, sense ni un sol canvi: des del general en cap fins a l'últim guàrdia de la porra, tots són franquisme pur, poc habituat a manifestacions d'aquella magnitud que només saben respondre de dues maneres, amb porres o a trets. A Barcelona, el febrer del 1976, és amb porres; a Vitòria, serà a trets. A partir d'aquí...

—Serà el Fraga de “la calle es mía”.

—El repressor, l'autoritari, la bèstia, “Fraga, el pueblo no te traga.” Hi ha aquella anècdota brutal de quan van passar els fets de Vitòria. Fraga no era a Espanya —després ho dirà per treure's les puces, però això tant se val—; quan torna va a l'hospital de Vitòria a veure els ferits i la dona d'un d'ells li demana “Què veniu a fer, a rematar-lo?” La imatge de Fraga és aquesta. A sobre de tot això, quan el rei decideix de fer fora Arias Navarro, Fraga es pensa que és la seva, però apareix Torcuato Fernández Miranda amb un desconegut Adolfo Suárez i li fot la cartera, en sentit literal. Per tant, el paper que Fraga havia somniat que tindria des del 1969 l'hi pispa un desconegut, un PNN, un *mindundi*, un tal Adolfo Suárez que no ha guanyat, com ell, totes les oposicions ni és número 1 de la seva promoció ni res. Però té la confiança del rei. Llavors el disgust, l'emprenyada de Fraga és brutal. Jo crec que, sota el trauma d'aquesta immensa decepció, i amb el seu pedigrí reformista cremat per sis mesos de ministre de Governació, en aquest context s'ha d'entendre la seva decisió de llançar-se als braços dels *Sis Magnífics* —una decisió que ni els seus seguidors barcelonins més fidels no entenen. Decideix de pactar amb aquella col·lecció de ministres, franquistes com

ell però molt més reaccionaris que ell: Gonzalo Fernández de la Mora era un paio d'ultradreta en sentit ideològic. Era un tipus de gent de la qual Fraga, durant els cinc anys anteriors, s'havia volgut desmarcar.

—Els *Set Magnífics* s'uneixen a Alianza Popular?

—Són Fraga i aquests sis ex-ministres, tots sis a la dreta de Fraga, ideològicament parlant. Gonzalo Fernández de la Mora, Cruz Martínez Esteruelas, Federico Silva Muñoz, Licinio de la Fuente, Laureano López Rodó i un que no havia estat ministre, sinó director general, que és Enrique Thomas de Carranza, que és un altre ultra. Els seguidors barcelonins de Fraga —Manolo Milian, el primer— se'n desenten, sobretot quan Fraga decideix que el *magnífic* per Catalunya serà López Rodó, que és català. Tota la feina que els fraguistes li havien fet és escombrada. López Rodó s'envolta de la gent de l'Opus —els enemics de mort dels fraguistes— i munta Alianza Popular. Aquest partit neix amb un perfil absolutament diferent del que havien dibuixat Milian i companyia. Tot allò que havien intentat fer, més populista, amb certes vel·leïtats de centre-esquerra, desapareix completament. L'AP de López Rodó no és una opció conservadora, és reaccionària: “Si ve Tarradellas, reimplantarà el comunisme”, deien a la campanya del 77. Ho explico a *La dreta espanyola a Catalunya*: amenaçaven que si tornava Tarradellas, que havia signat el decret de col·lectivització, tornarien a col·lectivitzar les empreses. Fins que descobriran que Tarradellas era més de dretes que ells. Però llavors ja era aquí.

—I els resultats?

—Entre la imatge de repressor que havia adquirit i les males companyies, Fraga entra en el joc polític del 1977, no amb plom a l'ala sinó amb una llosa a sobre. Obté uns resultats molt dolents i la seva versió oficial serà que Suárez, des del govern, els havia barrat el pas. No. I encara menys a Catalunya. Aquí l'oferta i el discurs que feien eren inacceptables i suscitaven un rebuig enorme en tota la ciutadania. Anaven contra aquells elements de cultura política que s'havien anat forjant des del 1973, des de l'Assemblea de Catalunya, que era cultura antifranquista unitària, Macià i Companys, el restabliment de la Ge-

JORDI PLAN/ARXIU

“Quan Fraga s’uneix als ‘Sis Magnífics’, els seguidors barcelonins se n’aparten”

neralitat, la reivindicació de l'Estatut del 1932, etcètera. AP anava contra tot això i ho deien. El resultat va ser un 3% dels vots.

—**Després del primer fracàs electoral, Fraga s'allunya dels Sis Magnífics?**

—Hi ha un cicle de fracàs electoral entre el 1977 i el 1980. El 1977 el fracàs és general, no tan sols a Catalunya, i s'adona que si ell, Fraga, ja té plom a l'ala per l'etapa de ministre de Governació, amb aquelles companyies no podrà remuntar el vol mai de la vida. Comença a metabolitzar, a eliminar, Fernández de la Mora, López Rodó i la resta. És quan fa aquella jugada de presentar-se de bracet amb Carrillo al Club Siglo XXI, a Madrid. Sabent que tots els seus companys de viatge eren anticomunistes compulsius, Fraga es presenta amb Carrillo —que per a ell era el dimoni de Paracuellos— per a provocar-los un cobriment de cor a tots. El primer que salta és Thomas de Carranza i els altres se'n van apartant a poc a poc. Però arriben les eleccions del 1979 i encara no ha pogut netejar AP d'aquestes adherències més reaccionàries. Llavors comet un altre error que és la Coalició Democràtica amb José María de Areilza, que a Barcelona

tenia un home de confiança, Antoni de Senillosa, monàrquic i potser únic representant de la *droite divine*, perquè era l'únic del seu ventall ideològic que anava a Boccaccio. Ningú més del món de la dreta no va entrar-hi mai. El cas és que aquell món d'Antoni de Senillosa s'assemblava al de l'Opus de López Rodó com un ou a una castanya. Era un còctel explosiu, i López Rodó fuig esperitat amb els cabells de punta. Fraga s'allibera de López Rodó però ha de carregar amb Senillosa. Miraculosament, Senillosa surt escollit diputat, però ell no serà mai Alianza Popular sinó més aviat Coalició Democràtica, i anirà a la seva.

—**Però Fraga fa un pas enrere, el 1980, abans les primeres eleccions catalanes.**

—Com que AP era una cosa residual, tornen a sortir els vells fraguistes dels primers 70. Li recorden com ha acabat l'aventura dels *Set Magnífics* i li demanen l'oportunitat d'intentar-ho amb una fórmula diferent. Llavors munten Solidaritat Catalana. Tot i ser improvisat, la marca ja era molt diferent de la proposta de l'espanyolisme més ranci que havia fet López Rodó. Era una referència al 1907, tenia Joan Echevarria de cap de llista i a la llista hi ha Milian Mestre i

tota la seva gent. Ho intenten, però no se'n surten. Milian sosté que no van ser unes eleccions netes. El cas és que esdevé un altre fracàs. Si en aquell moment Solidaritat Catalana hagués tret dos o tres diputats, vé a saber si la història de la dreta d'obediència espanyola a Catalunya hauria estat una altra, perquè Solidaritat Catalana era un partit que no tenia res a veure amb Alianza Popular i que era registrat com a tal. Si hagués tingut un mínim èxit, és fàcil d'imaginar que això s'hauria consolidat i hauria pogut donar lloc a un desenvolupament històric. És a dir, que també en aquest sector hi hauria hagut aquí un partit independent, en teoria, amb marca pròpia diferenciada.

Però aquesta operació també fracassa i després refundarà AP des de zero, amb Miguel Ángel Planas, un empresari nascut a Martorell que havia fet carrera al País Basc, que experimenta la fascinació per Fraga i que es responsabilitza de la nova AP a Catalunya. Els fraguistes de primera hora se'n van mantenir al marge, però durant els anys 80, amb Manolo al capdavant, tornaran. Sobre tot perquè la seva relació amb Fraga no s'ha trencat, i el 1982 AP obtindrà vuit diputats, que era un èxit per a ells.

—**Ara hom li atribueix el paper d'haver guiat la dreta cap a la concentració, sense escissions extremistes de pes. És mèrit seu?**

—Crec que això ell no ho va planificar d'aquesta manera. A partir del 1977, quan ell veu que tenia extrema dreta dins d'AP, va decidir apartar-la i fer fora López Rodó i Thomas de Carranza, etcètera. Sí. Però més aviat diria que, empenyent tota aquesta gent fora del seu partit, Fraga encara engreixava l'extrema dreta.

—**No la diluïa dins AP.**

—Exacte. A la base hi havia molta extrema dreta sentimental. Però el fet d'haver-los expulsat no quadra amb la tesi que ell va apostar per una concentració de la dreta, a fi d'evitar que sortissin partits d'ultradreta. Crec que la feblesa de l'extrema dreta es deu a uns altres factors. Les extremes dretes a Europa han crescut a l'oposició: Le Pen s'ha forjat com una força d'oposició. Aquí l'extrema dreta havia governat quaranta anys.

Alex Milian